

Rabbi Shmuel Shtitzberg
Rabbi and Moreh Tzedek
Sfat Emet st. 35
Beit Shemesh - Israel

שמואל יוסף שטיצברג
רב זמור"צ בבית שמש
מוח"ס שערי הברכה
רח' שפת אמת 35 בית שמש

ב"ה

ג' אדר ב' תשפ"ב

רבים שואלים לגבי קריאת המגילה בבית שמש, מחמת שהיא סמוכה לאתר ארכיאולוגי הנקרא בפי החוקרים 'תל ירמות'. ורבים נבוכו בזה, כיון שיש החושבים שזה מתאים עם 'ירמות' המוזכרת בנביא יהושע. ולכן אכתוב את הנלענ"ד בענין זה.

ראשית צריך להדגיש, שידוע שדברי הארכיאולוגים בנויים על השערות בלבד, ובוודאי שאין לקבוע הלכה ע"פ דבריהם. וכידוע שהחזו"א מלאן פעמים רבות להסתייע לדברי הלכה ע"פ ממצאים עתיקים, אף בדברים שהיו לכאורה ברורים, כיון שטען שאין נאמנות לאנשים שאינם שומרי תומ"צ. ועיין גם בחזון איש (שביעית סי' ג' סק"ט ד"ה נראה) לגבי מה שנקרא 'בקעת בית שאן', שאי אפשר לסמוך על השם, כי בהמשך הזמן נהרסו וחזרו ונתיישבו, ופעמים נעתקו ממקומן הראשון ופעמים נשתנו השמות, עכ"ד.

ולכן אף ש'ירמות' מוזכרת בנביא, וכנראה שהיתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון, מ"מ אין לקבל את דברי הארכיאולוגים לגבי האתר הנ"ל כמובן מאליו. ואין זה מחמת שאינם שומרי מצוות וברובם כופרים בתורה, [אף שגם זה מצטרף לכך שאין להם נאמנות]. אלא משום שכמעט אין להם בשום חפירה ובשום ממצא עתיק, שום ראיות שהם מתקבלות ע"פ דין תורה, [ולזהבדיל בין הטמא ובין הטהור, מסתבר מאד ששום ראיה ארכיאולוגית לא קבילה גם בבית משפט]. כיון שבכל החפירות שעשו בארץ ישראל בעשרות השנים האחרונות, כמעט אף פעם לא מצאו כתובות או אסמכתא מה היה שם המקום, למעט מקרים בודדים בלבד. אלא מזהים את האתר ע"פ 'ראיות נסיבתיות', ומדמים מילתא למילתא, ע"פ החרסים והמטבעות שנמצאים בתוך או ליד החפירה. ולפעמים מחמת המרחק או הסמיכות למקום אחר, [שגם בו הם קבעו את שם המקום ע"פ ראיות נסיבתיות, וממילא קבעו את שם האתר ע"פ הערים המוזכרות בסמוך אליו]. אבל כל אלו אינם ראיות מוצקות כלל. ~ ולפי דברי החוקרים, שרידי המקום מתאימים לתקופת אברהם אבינו. אבל לאחר התקופה הנ"ל, אין שרידים היכולים להעיד שהיה קיים שם יישוב. אך כפי שהתבאר לעיל, כל ההוכחות הנ"ל אינם ראיות של ממש, אלא השערות שונות.

ובפרט לאור עדות אנשי המקצוע, שהממצאים העומדים עכשיו על תילם באתר הנ"ל, רובם אינם עומדים כך בצורה המקורית, אלא שוחזרו ע"פ שרידים שנמצאו באתר, [וזאת ע"פ עדותם המצולמת שנשלחה אלי, ובה אומרים בפירוש, שכל האבנים באתר הם 'מקוריות', דהיינו שהם נמצאו בשטח, ובנו אותם מחדש ע"פ תכנית המתאר שנראית במקום].

ושאלתי את אחד מגדולי המומחים בתחום העתיקות, האם קיימת הוכחה שהמקום הוא תל ירמות. ואמר לי שכך מסתבר, כיון שזה מסתדר עם המיקום של התל הנ"ל בתוך רשימת האתרים שנמצאים סביבו, והם הערים המוזכרים בפסוק (יהושע טו, לה): 'יְרֵמוֹת וְעֵדֶלָם שׁוֹכֵה וְעֵצָקָה. שאת 'יְרֵמוֹת' מזהים עם השם הערבי 'חִירְקַת יְרֵמוֹת' הנ"ל. ולגבי 'עֵדֶלָם', סבורים החוקרים שהשם השתמר ב'חִירְקַת עֵיד אֶל-מָא', צפונית מזרחית לבית גוברין. ואת 'שׁוֹכֵה', מזהים עם 'חִירְקַת שְׁוֹנְפָה' הנמצאת מדרום לעמק האלה. ואת 'עֵצָקָה' מזהים עם 'תֵּל עֶצְרָא' שליד כפר עֶצְרָה החדש. [כך שמעתי מהנ"ל, ואח"כ הראוני שכך כתבו בכמה ספרי מחקר וארכיאולוגיה].

וכל הרואה את הדימויים הנ"ל, מבין מעצמו שאף שהצליל של השמות דומה מעט, מ"מ זה רק דמיון בעלמא, ובוודאי שאין אפשרות לקבוע שום דבר, הן בתורת אלוקים חיים, ולהבדיל גם לא בחוקי העמים, ע"פ דימויים כאלו. ובפרט שאת הזיהוי של כל מקום סידרו גם ע"פ האתרים שנמצאים סביבו, והרי גם הזיהוי של האתרים שסביבו נעשה ע"פ דימוי והשערה בעלמא. ולכן אין להסתמך על זה.

וראיתי שממש כעין זה כתב הג"ר שריה דבילצקי זצ"ל, וז"ל: יסלח לי אם אתבטא אולי בצורה מעט חריפה, אבל אין כוונתי כלל לפגוע אפילו כל שהוא ח"ו, כי אני תמיד פתוח לכל סברא ולכל דעה ולכל חידוש. אבל בנידון דידן נראה, שכל הממצאים האלה אינם דיים לקביעת הלכה. ואני מוסיף, כי לדעתי על שברי מילים ומשחקי מילים וזיהויי שמות, עם שברי כדים וקיתוניות, אין לנו סמך שנוכל לבנות הלכות כאלה, אשר אם טעינו איבדנו הכל, עכ"ל.

וכידוע יש מאות אתרים ארכיאולוגים בארץ ישראל שבוודאי שייכים לתקופות קודמות. וכבר העיר אחד מהפוסקים, שאף שלא יתכן לפי התפשטות הערים שבזמנינו, שלא יתפשטו בתוך תחומם של אתרים ארכיאולוגיים, מ"מ למעשה אף אדם לא חשש מעולם להסתפק מחמת זה לגבי קריאת המגילה. ודברים אלו נכתבו כלפי מחוז תל אביב, שכידוע התפשט על שטח עצום של עשרות קילומטרים, ואף שהוא נמצא תחת רשויות שונות כגון תל אביב, רמת גן, בני ברק, גבעתיים וכו', מ"מ בזמנינו כולו בנוי כעין יישוב אחד מחובר, ובכמה מקומות אין ביניהם אפילו מרחק קטן של כמה אמות. וכידוע יש כמה אתרים ארכיאולוגים בתוך השטחים האלו, ואעפ"כ מנהג העולם של מאות אלפי יהודים יראים ושלמים, שאינם חוששים מחמת זה לעשות פורים בשני הימים מספק. [וכך שמעתי ממומחה בענייני עתיקות, שבתחום מחוז תל אביב, מצויים ארבעה מקומות שיש בהם שרידים ברורים, שהארכיאולוגים מייחסים אותם לערים עתיקות המוזכרות בתנ"ך. ואעפ"כ אין חוששים לזה כלל לגבי קביעת זמן הפורים בבני ברק ותל אביב].

מלבד דעת מרן החזו"א זצ"ל, שחשש לקרוא בבני ברק בשני הימים, לא מחמת העתיקות הנ"ל, אלא מחמת שיש לה דין סמוך לתל אביב המחוברת ליפו. אך מנהג רובם ככולם של רבבות היהודים החרדים ושלמים המתגוררים בערים אלו, שנוהגים פורים בי"ד בלבד, ופוק חזי מאי עמא דבר. אך פשוט שגם לפי דעת מרן החזו"א, היינו דווקא לגבי העיר יפו, שיש לגביה מסורת עתיקת יומין שהיא יפו של זמן המקרא, ומעולם לא היה ספק בכך. אבל מעולם לא חששו כן לגבי שאר הערים שבארץ ישראל, אף שבוודאי נמצאים מקומות עתיקים בסביבות ערים אלו.

וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' רל"ה), שבערי ישראל העתיקות כמו חיפה ועכו ובאר שבע וכו', אף שהגרי"מ טיקוצינסקי זצ"ל כתב לחוש לקרוא בהם בשני הימים. מ"מ למעשה בזמנינו רק יחידים ממש מחמירים לעצמם לנהוג כן. ונראה בטעם המנהג, שרק עיר המוקפת כיום חומה, היא עיר חשובה שתיקנו לקרות בה בט"ו. ולפי זה בזמננו שבוודאי נטשטשו המקומות, וא"א לדעת בבירור איזה מקום הוא חשוב ומהו מוקף חומה, והואיל ואין לשום מקום מיוחד חשיבות של מוקף חומה, אזי אין שם החומה על העיר כלל, ושפיר ראוי לקרוא בי"ד בלבד, עיי"ש. ואף שלגבי חיפה עצמה, יש מחמירים לקרוא בט"ו מספק, וכמו שכתב הגרי"ש אלישיב בקובץ תשובות (ח"א סי' ס"ח). מ"מ זהו רק לגבי חיפה שיש עליה מסורת קדומה, וגם המנהג הקדום היה לקרוא בט"ו מספק, כמבואר שם. ויש הרבה להאריך בזה, לגבי עוד ערים שדנו בהם הפוסקים, ובכולם דנו מחמת המסורת בלבד.

ויש שכתבו, שצריך לחשוש לכל מקום שיש בו חומה, ע"פ המבואר בבית יוסף (סי' תרפ"ח), שאם רואים עיר מוקפת חומה, הרי זה בא לכלל ספק, וצריך לקרוא גם בט"ו. אך נראה שטעות ללמוד כך בדברי הבית יוסף.

ואלו הם דברי הבית יוסף: ראיתי לה"ר יוסף אביוב ז"ל, שהיה קורא תגר על המנהג שנוהגים בכל עיר מוקפת חומה לקרות בי"ד וט"ו, דעל כרחך לא קאמר הרמב"ם שקורין בשני הימים, אלא בכרך שהוא ספק, דהיינו שקצתם אומרים מוקפת היא מימות יהושע, וקצתם אומרים אינה מוקפת מימות יהושע. אבל כל שאין יודעים בה כלל לא מיקרי ספק וכו', ומינה נשמע לענין קריאת מגילה דסתם עיר המוקפת חומה, ואין יודעין בה אם היא מוקפת חומה מימות יהושע אם לא, דלא באה לכלל ספק כלל, ואין קורין בה אלא בי"ד בלבד שהוא זמן קריאה לרוב העולם: ולי נראה שאין הנדון דומה לראיה, דאם כן אפילו אם נחלקו בקבלתם, זה אומר מוקפת חומה וזה אומר אינה מוקפת חומה, לא יקראו בי"ד ובט"ו וכו'. אחר כך בא לידי ספר אשכנזי (שו"ת מהרי"ל סי' נ"ו) וכתוב בו, קשה לי עיירות דידן מנא לן שלא היו מוקפות חומה, למה אין אנו קורין נמי בט"ו מספק. תשובה, כל כרכים דידן קורין בי"ד, אי לאו דקים לן מוקפת מימות יהושע בן נון. וספיקא דטבריה, משום דמספקא ליה לחזקיה אי היקף ימה חשיב חומתה אי לא, כדאיתא התם (ה:). כך פירש רבינו משה הגאון בתשובה, עכ"ל. וכן מצאתי כתוב בתשובות בשם גאון, עד כאן דברי הבית יוסף, ובזה הוא מסיים את הנידון של עיירות ספק מוקפות חומה.

וכתב הבית יוסף בשו"ע (סי' תרפ"ח ס"ד): כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו, קורין בי"ד ובט"ו ובליליהון, ולא יברך כי אם בי"ד שהוא זמן קריאה לרוב העולם.

ומלשונו נראה, שבכוונה השמיט את כל הדיון והמסקנא הנ"ל. ונמצא שיתכן מאד שחזר למה שכתב בתחילת דבריו בשם רבי יוסף אביוב, דעל כרחך לא קאמר הרמב"ם שקורין בשני הימים אלא בכרך שהוא ספק דהיינו שקצתם אומרים מוקפת היא מימות יהושע וקצתם אומרים אינה מוקפת מימות יהושע, אבל כל שאין יודעים בה כלל לא מיקרי ספק וכו', עכ"ל. ואף שיתכן שאין זאת הכוונה בדבריו. אבל עכ"פ ברור ופשוט, שאין לשון כזה בבית יוסף: שאם רואים חומה צריך לחשוש מספק. אלא הכוונה היא- שאם יש לפנינו עיר, [דהיינו עיר שיושבים בה!] והיא מוקפת חומה, ואיננו יודעים מאיזה זמן היא מוקפת, ויתכן שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, אז צריך לקרוא בה בשני הימים מספק.

וגם פשוט, שאף שהבניינים החדשים של רמת בית שמש ד' סמוכים ממש לעתיקות הנ"ל, מ"מ אין להביא בנידון דידן את השיעורים של קרפף, ריבוע העיר, קשת העיר. כי אינם שייכים אלא בעירובי תחומין, אבל לא בהלכות קריאת המגילה. וזה מסתבר מאד, שהרי אדרבה לענין קריאת המגילה

אנחנו מרחיבים יותר את העיר עד למרחק עצום של הרבה קילומטרים. והיינו שאם המקום 'סמוך ונראה' למוקף חומה, שזה בוודאי הרבה יותר משיעור קרפף וריבוע העיר, ובוודאי שאין סמוך ונראה מועיל לענין תחומין. אלא כל הנידון כאן, האם זה נידון כ'עיר מוקפת חומה'. ואם היינו מחליטים שזה עיר מוקפת חומה, אזי א"צ להגיע לכל השיעורים הנ"ל, אלא די בסמוך ונראה. אך כיון שאנו מסופקים בכך, וזה רק סמוך לכרך חרב וכו', לכן אי"ז מועיל. [מלבד במקום שזה מתחבר ממש, ודרים בעיר העתיקה עצמה, שאז זה כבר דיון אחר].

ובפרט לפי מה שפסק להלכה במשנה ברורה (סי' תרפ"ח בה"ל ד"ה או) וזה לשונו: כפר הסמוך לכרך שהיו קוראים בט"ו ונהיה הכרך שמם, יקראו בי"ד, עכ"ל. וה"ה כאן שהכרך חרב, שאין לקרוא בו בט"ו, אפילו אם נאמר שזה אכן העיר הנ"ל. וכן דעת הכף החיים (סי' תרפ"ח ס"ק י"ב-י"ג), שכרך שחרב ואין בו דיורים כלל, אין הוא נידון ככרך, וכ"ש שהנראה וסמוך אליו א"צ לקרוא בט"ו. וכן הורה הגרש"ז אורבך (הליכות שלמה פ"ב סק"א), שלפי דעת הברכי יוסף, נראה שאפילו העיר טבריה, אע"ג שקבעו עליה בגמרא שהוא ספק, מ"מ לא נוהג בה הדין של נראה וסמוך. ודבריו אמורים לגבי טבריה, שכבר מוזכרת בגמרא כמקום שיש בו ספק מוקף חומה, וכ"ש לגבי האתר הנ"ל, שאין עליו אפילו מסורת של ספק. וכ"ש לפי דעת הבה"ל הנ"ל.

וראיתי שיש שכתבו, שאין להורות הלכה ע"פ הביאור הלכה הנ"ל, כיון שדווקא מה שהחפץ חיים כתב במשנה ברורה הוא הלכה למעשה, אבל מה שכתב בביאור הלכה, כוונתו שכך יצא לו בדרך לימודו, אבל לא נתכוין להורות כך הלכה למעשה, עכ"ל. ואלו הם דברים מופרכים. כי זה פשוט מאד, וכמו שגם מעידים בני משפחת החפץ חיים, שאכן בכל מקום שבו יש סתירה בין המשנ"ב לבה"ל, הולכים לפי מה שכתב במשנ"ב, שבו הוא יותר התכוין לפסוק. [וכן בכל מקום שלא חשב שזה למעשה, לא כתב זאת במשנ"ב אלא רק בבה"ל. ולכן נידון ערי הספיקות שלא היה מצוי בחו"ל, כתב רק בבה"ל]. אבל בוודאי שכל דבר שכתב בבה"ל ואין לזה סתירה במשנ"ב, בוודאי שפוסקים כדברי הבה"ל. ופוק חזי מאי עמא דבר, שמקובל לפסוק כמו הביאור הלכה בכל חלקי השו"ע, ואין מורה הוראה שאינו מקדיש ימים ולילות לברר את דבריו להלכה למעשה. וישתקעו הדברים ולא יאמרו.

ומלבד כל הנ"ל, תמיהני על אלו שמצאו לעורר על ענין זה, דווקא עכשיו כשבונים את רמת בית שמש ג' וד'. והלא כל הנכנס לעיר בית שמש, רואה בעליל בצידי הכניסה השלישית של העיר [הנקראת צומת ישע], את שרידי 'תל בית שמש', שהארכיאולוגים מייחסים לבית שמש הנזכרת בתנ"ך, והיא בוודאי היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, כמבואר בספר יהושע (פרק י"ט) שהיא בכלל ערי המבצר. ואעפ"כ זה רבות בשנים שאין חוששים בבית שמש לקרוא את המגילה בשני הימים, ואין פוצה פה ומצפצף. ופוק חזי מאי עמא דבר, שכל תושבי העיר קוראים אך ורק ביום י"ד. וק"ו לגבי 'תל ירמות', שמצאו בו שרידי ארמון בלבד, שאין זה מעיד כלל על היותו מוקף חומה, וק"ו שא"צ לחשוש שהיתה כאן עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. ופשוט שכל האתרים החדשים: ירמות, זנוח, צרעה, אשנה וכו'. אינם עדיפים מתל בית שמש, אלא דינם ככרך שחרב, שהערים הסמוכות לו קוראים בי"ד בלבד.

וגם מסתבר, שאפילו אם נאמר שכרך שחרב צריך לקרוא בט"ו, מ"מ היינו דווקא בעיר שרואים אותה והיא חריבה. אבל מקום שלא היה בו כלום, והיה מכוסה באדמה, ובאו ועשו בו חפירות וגילו חומות מתחת האדמה, אין זה 'כרך שחרב', אלא 'כלום'.

ואפילו שיש ריבוי של חפירות סביב בית שמש, ויש כביכול כמה ספיקות סביבותיה, מ"מ אין זה מצטרף לעשות ספק אחד גדול. אלא כיון שכל מקום בפני עצמו אינו מוסמך כלל, לכן אפילו כמה אתרים ביחד אינם יכולים לקבוע הלכה. [וכן שמעתי ממרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א על נידון כעין זה, שהיו שהביאו בנושא מסוים כמה הוכחות, אבל כל אחת מהם היתה הוכחה חלשה. וטענו המוכיחים, שכיון שיש הצטברות של הוכחות, זה מצטרף יחד לעשות זאת הוכחה טובה. והשיב הגר"מ בחכמה: ידוע שחשבון של אפס ועוד אפס, אינו שווה מספר, אלא שווה אפס. ודברי פי חכם חן]. ~ ואדרבה יש בזה כעין 'ספק ספיקא' להקל. וזה בוודאי בגדר 'ספק ספיקא המתהפך', שכל ספק בפני עצמו ראוי לדחות את הדין של סמוך ונראה לכרך.

ורואים להדיא בדברי הפוסקים, שכולם דנו רק לגבי ערים ידועות ועתיקות, שהיו מיושבות מאז ומעולם. אבל מעולם לא היה שום פוסק בכל המאה וחמישים שנה האחרונים, שכתב לדון לגבי קריאת המגילה, על סמך חורבות וממצאים ארכיאולוגיים. והיינו משום שאין להסתמך ע"פ ארכיאולוגיה אלא רק על מסורת. ולכן מה שהביאו כראיה לנידון זה, את מה שהיו מגדולי ישראל שדנו על קריאת המגילה בשני ימים מספק בלוד ובאר שבע ויפו וטבריה וכו'. פשוט שאין מזה ראיה כלל. כי במקומות הנ"ל, יש מסורת ישנה שהם אלו המקומות העתיקים, ומעולם לא היה ספק בזה. ולפי מסורת שעברה מדור לדור אפשר לקבוע דין דאורייתא, ובפרט אם שם המקום לא השתנה אצל הערבים שוכני הארץ.

אלא שגם במקום שיש מסורת, מ"מ לא רצה החזון איש לסמוך לגבי 'בית שאן', לא על המסורת ולא על שם המקום, [אף שעל החזו"א הסתמכו כביכול כמה שצידדו לקרוא בבית שמש מספק גם בט"ו], ולכן כשדן בספרו אודות 'בית שאן' לגבי גבולות כיבוש עולי בבל. לא דן אלא מחמת הזיהוי

והשם העתיק המקובל בפי הערבים יושבי הארץ מאז ומעולם, [ולמעשה דחה את הזיהוי הנ"ל, כיון שיתכן שנעתקה ממקומה הראשון ולפעמים נשתנו השמות]. אבל מעולם לא דן מחמת העתיקות הידועות שנמצאות ממש במרכז העיר בית שאן של ימינו. והיינו משום שסבר, שאין לקבוע הלכה ע"פ עתיקות וחפירות.

וזאת מלבד מה שבערים העתיקות הנ"ל, יש יישוב פעיל בתוך המקומות העתיקים, ולכן יש מקום לדון, האם המקומות הסמוכים או המחוברים אליהם נחשבים סמוך ונראה. [ואין נפק"מ האם יושבים בהם יהודים או נכרים, משום שדי לנו בכך שהכרך מיושב. וכמו שנהגו פורים בט"ו בעיה"ק ירושלים לפני מלחמת ששת הימים, אף שלא היו דרים אז יהודים בעיר העתיקה, כי עכ"פ היה שם 'עיר' לכל דבר]. משא"כ במקום שיש בו רק תל ארכיאולוגי בלבד, שבוודאי אינו מקום חשוב לעשות דין כרך לסמוך ונראה אליו.

ונמצא שיש לנו שלש נקודות עיקריות, שאין לנו לחשוש לספק הנ"ל: א- כרך שחרב ושם אין לו דין כרך, ובוודאי שאין לעיר הסמוכה לו דין 'סמוך ונראה'. ב- דעת גדולי הפוסקים שאין דין 'סמוך ונראה' לעיירות הספיקות. ג- אפילו אם בעתיד יבנו ממש במקומות האלו, מ"מ אין שום יסוד ברור להניח, שאכן המקום ההוא זהו המובא בתנ"ך כמוקף חומה. ד- אם אפילו אם יוכיחו שזהו המקום המובא בתנ"ך, מ"מ אין לו שום חשיבות לאחר שחרב לגמרי ולא נשאר ממנו זכר.

העולה מכל הנ"ל, שברור ופשוט שהעיר בית שמש נחשבת כעיירות הפרזות, ולכן זמן קריאת המגילה בה היא ביום י"ד בלבד. וכך נהגו כל תושבי העיר זה רבות בשנים לקרוא את המגילה ביום י"ד, ולא חששו בעבר לדין סמוך ונראה ל'תל בית שמש', וגם אינם חוששים היום ל'תל ירמות', ואין לנו לחפש ערעורים וספיקות על מנהג ישראל.

ואף שאין לזלזל ח"ו באדם שרוצה להחמיר לעצמו, ולקרוא את המגילה ללא ברכה ביום ט"ו. אבל פשוט שאין להורות כך לרבים לקרוא בט"ו, שהוא כנגד המנהג וכנגד שיטת כל הפוסקים. וכן מורים כל גדולי התורה שליט"א רבני העיר בית שמש. וכן מורה הגאון הגדול רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א לכל השואלים, שאין צריך לחשוש לתל הנ"ל, ולכן ההוראה לרבים היא לקרוא ביום י"ד בלבד. וכן מורה הגאון הגדול רבי משה טובי' דינקל שליט"א, שאף שידוע מאז ומתמיד, שיש בסביבות העיר בית שמש כמה מקומות עתיקים, מכל מקום אין בזה לשנות את המנהג שנהגו לקרוא בי"ד, ואין לחדש הלכות לפי הממצאים הארכיאולוגיים שמוצאים מעת לעת. והוסיף עוד, שגם אם נקבל את ההשערות לגבי שמו ומיקומו של תל ירמות שכדבריהם כן הוא, הרי שלא זו בלבד שלכל היותר יש כאן שרידי כרך שחרב ושם, שאין לעיר הסמוכה לה שום שייכות וזיקה אליה, ואינה נגררת להיות נידון כסמוך לכוך. אלא יתירה מזו, שאדרבה ע"י החשיפות והתגליות, הרי עוד יותר נקבע המקום כ'שם' בבחינת 'תל עולם לא יבנה עוד', לפי חוקי השימור וכו'. ולכן עיר הסמוכה לאתר ארכיאולוגי שם, אינה נידונית כסמוך לכוך, וגרע מהירושלמי של חרב ונעשה של עכו"ם, לכל הפירושים והגירסאות, אלא זה נחשב כ'אתר' של עכו"ם בלבד. וגם הלא שם במקום עצמו, יהא כלן במדבר שממה. וכפי שהיתה ההתייחסות עד עתה לגבי המקום שרוצים לייחסו לתל בית שמש, כך גם עתה בתגליות אלו שרוצים לייחס לתל ירמות, וההוראה לא נשתנתה ממה שהיתה עד עתה, לדון את העיר בית שמש כערי הפרזות שקורין בה בי"ד. גם בשבוע האחרון הופיע בעירנו הגאון הגדול מורינו רבי משה שאול קליין שליט"א, להשתתף בכנס חיזוק בהלכות סת"ם, ובסיום הכינוס ניגשו אליו כמה מרבני העיר שליט"א, ודנו עמו לגבי הקריאה ברמת בית שמש הסמוכה לתל ירמות, והורה שהדבר פשוט כביעתא בכותחא, שאין לבית שמש שום שייכות עם העתיקות הנ"ל, כיון שהבתים החדשים נבנו באקראי ליד העתיקות האלו, ולעתיקות האלו אין חשיבות בפני עצמם, ולכן אין לקרוא בבית שמש אלא ביום י"ד בלבד. ושוב שמעתי שכן הורה מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, שיש לקרוא רק בי"ד מדין כרך ששם.

החותם בברכה

